

УДК 021.6 + 069.1

Яковенко Олена Григорівна

канд. іст. наук, старш. наук. співроб. відділу теорії та методології
бібліотечної справи

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

пошт. адреса: НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, м. Київ, 03039, Україна

конт. тел.: (097)306-80-70, (044)524-23-14

e-mail: yakoog@ukr.net

ФОРМИ ТА МЕТОДИ МУЗЕЙНОЇ РОБОТИ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Ключові слова: бібліотека, музей, інтеграційні процеси

Ключевые слова: библиотека, музей, интеграционные процессы

Key words: library, museum, integration processes

У сучасному суспільстві розмаїття закладів інформаційної сфери породжує необхідність інтеграційних процесів, прагнення запозичити досвід роботи установ, визначити спільне та відмінне в системі формування, зберігання, використання ресурсів, що дозволить вийти на новий рівень взаємодії інформаційних складових.

Сьогодні в Україні на недостатньому рівні використовується потенціал бібліотек і музеїв – закладів духовного й інтелектуального єднання нації. Вони повинні стати центрами культурного розвитку людей, об'єднувати однодумців і надавати широкий спектр можливостей для реалізації громадських ініціатив, сприяти розповсюдженню кращих соціальних практик.

Культурна інтеграція знаходить вираз у взаємопроникненні форм, методів, напрямів діяльності бібліотек і музеїв. Так, музейні бібліотеки стають більш відкритими для пересічних користувачів, беруть участь у формуванні єдиного інформаційного і художнього простору експозицій, пропонують свої просвітницькі та дозвільні програми. Відвідувачі музеїв мають можливість не тільки оглянути експозиції, а й відпочити в бібліотеці, переглянути документи, які їх зацікавили. Водночас, за останні декілька десятироків збільшилася кількість музеїв різного рівня, зріс їхній вплив і змінилося ставлення до них у суспільстві в позитивний бік. Все частіше спостерігається відкриття музеїв, окремих експозицій при бібліотеках, використання в бібліотечній практиці форм і методів музейної роботи, а також засвоєння специфічно музейного підходу до дійсності.

Музеї зазвичай з'являються при великих бібліотеках, які позиціонують себе як культурні, наукові, розважальні комплекси. Наприклад, при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) створено Фонд Президентів України (ФПУ), до складу якого увійшли, крім паперових, музейні документи та експонати. Один із напрямів роботи ФПУ пов'язаний із накопиченням, опрацюванням,

введенням у науковий і загальнокультурний обіг об'єктів дослідження музейного фонду.

Дієвою формою соціокультурної діяльності НБУВ є проведення комплексних науково-інформаційних заходів із використанням форм і методів як бібліотечної, так і музейної роботи. Так, на відзначення Дня гідності і свободи було проведено комплексний захід, який включав творчу зустріч із видатним діячем українського національного руху, засновником Української Гельсінської групи, Героєм України, письменником Левком Лук'яненком, відкриття книжково-ілюстративної виставки «Помаранчева революція – Євромайдан» та фотовиставки «Від Майдану до Майдану...».

Масштабними та різноманітними були й фотовиставки: пам'яті Валер'яна Антоновича «Прерваний полет...»; «Казахстан сьогодні», присвячена 550-річчю казахстанської державності; «Фредерик Кіслер – художник, архітектор, візіонер», присвячена 125-річчю з дня народження та 50-річчю відкриття універсального Храму-музею старовинних манускриптів Мертвого моря в Єрусалимі; «Весна... І ще одна весна».

Бібліотека підготувала тематичні виставки, присвячені видатним діячам науки і культури України: Дмитрові Яворницькому, історику, археологу, етнографу, фольклористу; Павлу Попову, літературознавцю, фольклористу мистецтвознавцю; Миколі Левитському, громадському діячу, кооператору; Антону Середі, літературознавцю; Миколі Зерову, видатному українському поету. На веб-сайті НБУВ було представлено також електронні тематичні книжкові виставки «Михайло Іванович Туган-Барановський (1865–1919)», «Микола Іванович Петров (1840–1921)». Ці заходи дозволяють розкрити життєвий і творчий шлях яскравих представників українського народу.

Спільно з Національним заповідником «Софія Київська» на його території було проведено виставку «Українська архітектура та образотворче мистецтво кінця 1950–1960-х років».

НБУВ організувала і провела низку екскурсій, лекцій-екскурсій, презентацій, зустрічей і концертів, виставок образотворчого мистецтва, музейних експонатів, архівних матеріалів різної тематики. Читачі, співробітники, колеги з інших установ, учасники конференцій НБУВ, почесні гості, журналісти мали можливість відвідати виставку авторської ікони Михайла Скопа «Нова радість стала», виставку живопису Катерини Ткаченко «Співають янголи – Христос Воскрес»; виставку живопису членів Національної спілки художників України «Київський натюрморт», музейну виставку «А на цих рушниках – Україна моя!», виставку документальних матеріалів до Дня космонавтики з колекції «Подарунки президентам України», художні виставки «Образ Євангелістів в українських стародруках XVII–XVIII ст.», «Шедевр українського граверства: ілюстрації Леонтія Тарасевича до «Києво-Печерського патерика», архівну, книжкову, музейну виставку «Українсько-казахстанські відносини: історія та сучасність» тощо.

Найважливіша тенденція сучасності – формування єдиного інформаційного простору, доступність інформації, надання користувачам можливості швидко в ній орієнтуватися.

Корпоративні проекти бібліотек і музеїв з організації доступу до наявних інформаційних ресурсів набули поширення в усьому світі. Інформацію не просто об'єднують у комп'ютерній мережі, а створюють новий продукт, наприклад, інтерактивні музейні виставки із залученням ресурсів обох установ. Широке використання дисплеїв, голограм, 3-D технологій, звукових і світлових ефектів присутності, інтерактивні столи надають можливість відвідувачам відтворити певні події і заходи, дізнатися про діяльність окремих осіб, установ, організацій тощо.

Інтеграційні процеси розвиваються перш за все у віртуальному просторі, де відсутня межа між різними установами, країнами. У бібліотеках сканування і спеціальна обробка дозволяють переводити у цифровий формат унікальні видання та документи, які користуються підвищеним попитом користувачів. Перенесення текстів із паперових на електронні носії використовують також у більшості музейно-бібліотечних проєктів, крім того, об'єднують бібліографічні записи, повнотекстові документи, аудіо- та відеоматеріали тощо. На сайтах окремих бібліотек і музеїв, зокрема, розміщена інформація про партнерів установи, запрошення до співпраці.

Водночас, для створення спільних електронно-інформаційних проєктів необхідно оптимально врахувати аспекти координації та кооперації щодо їхнього придбання, створення, зберігання і спільного використання. Зі значним зростанням електронної інформації виникають проблеми її збереження, фінансової, юридичної та політичної відповідальності, додержання норм інтелектуальної власності.

Спектр інтеграційних проєктів бібліотек і музеїв постійно розширюється, охоплюючи питання комунікації, організації дозвілля. Установи допомагають знайти шляхи вирішення проблеми дефіциту спілкування, налагодити зворотний зв'язок із користувачами інформації, розкрити зміст документів або концепцію музейної експозиції.

Важливим є вибір програми, участь в якій відповідала б креативним і комунікативним установкам особистості. Відвідувачі можуть брати участь у літературних вечорах, наукових читаннях, конференціях, дискусійних та клубах за інтересами, майстер-класах тощо. Дозвільні програми надають користувачам можливість стати учасниками різноманітних соціокультурних заходів, вести діалог або полілог з організаторами розважальних програм, із користувачами Інтернету, висловлювати власну думку, визначати долю проєктів.

Проведення бібліотеками та музеями соціокультурних заходів – важливий інструмент, спроможний привернути увагу громадськості до культурного надбання нації, відродження її традицій; роботи організацій, які працюють у галузях науки, культури й освіти тощо. У рамках цих заходів можлива також організація площадки для професійного

спілкування в форматі форуму, програма якого включає дискусійні та консультативно-навчальні блоки.

Для залучення відвідувачів до установ необхідно вирішувати проблеми створення інтер'єру, зонування приміщень, побудови бібліотечних і музейних експозицій з урахуванням потреб усіх верств населення, зокрема людей з особливими потребами, емігрантів, тимчасово переселених, малозабезпечених громадян. Бібліотеки і музеї повинні бути доступними для кожного, хто хоче скористатися їхніми ресурсами: безкоштовні послуги або послуги з демократичними цінами, співпраця з громадськими організаціями, пошук особливих підходів до обслуговування кожної категорії користувачів.

Зростають вимоги до рівня підготовки фахівців установ культури. Останніми роками поступово відбувається впровадження у навчальний процес освітніх програм, спрямованих на формування у майбутніх спеціалістів бібліотек і музеїв розуміння мети, змісту, розвитку форм комунікаційної взаємодії між ними. А фахівцям музейної справи і бібліотекарям на робочих місцях часто доводиться освоювати навички програмістів, режисерів, сценаристів, дизайнерів тощо.

У бібліотечному та музейному середовищі розвиваються партнерські відносини: налагоджується співпраця із соціально-орієнтованими некомерційними, освітніми, науковими організаціями, представниками бізнесу, значно активізується міжнародне співробітництво.

Інтеграційні процеси, які відбуваються в суспільстві в цілому, значно впливають на розвиток бібліотек і музеїв: розширюються соціальні функції установ; відбувається інформаційний обмін; зміцнюється міжвідомче та міжнародне співробітництво; організуються спільні проекти; формується комунікаційний простір із наданням користувачам права активної участі в діалозі та полілозі. Водночас, кожна з установ зберігає власну своєрідність, взаємно переймаючи і адаптуючи перспективні форми і методи роботи.

Надійшло 31.03.2016; 23:05